

2. Фідкевич О. Л. Методологічні аспекти формування комунікативної компетентності у контексті навчально-методичної системи особистісно-орієнтованої освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/704559/1/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8.pdf>

3. Хорошковська О. Н. Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах I ступеня з мовами викладання національних меншин України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/2233/>.

НАВЧАННЯ ФІЛОСОФІЇ В ШКОЛІ: ПОТРЕБИ УКРАЇНСЬКИХ ВЧИТЕЛІВ

Кришмарел В. Ю.,

*кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

На сьогодні навчання філософії в школі є не лише загальноосвітньою тенденцією (згідно даних ЮНЕСКО практично всі країни Європи, Австралія, Канада, КНР, США та ін. включають філософію в навчальні плани/предмети у школах), але й ефективним методом підвищення мисленнєвої активності, інтелектуальних спроможностей, уміння учнів осмислювати (при чому йдеться як про наймолодших школярів, так і про учнів випускних класів). Зокрема, високі показники PISA 2015 року у тих країн, де й високі показники навчання філософії, а проведене The Education Endowment Foundation (Фондом Освітньої Благодії) у Великобританії у 2015 році дослідження засвідчує, що навіть діти 4-5 років при навчанні філософуванню раз на тиждень (за програмою P4C) показують значно вищі результати у читанні та математиці, ніж однолітки.

У реаліях реформування освітньої системи сучасної України наразі не йдеться про окремий предмет, на якому б учні займалися філософією, йдеться про наскрізну можливість/необхідність такого навчання з огляду на впровадження критичного мислення. Саме критичне мислення вважаємо основою для розвитку філософування як більш ефективного шляху активізації мислення, порівняно з вивченням історії філософії (хоча обидва підходи на сьогодні у світовій практиці є однаково затребуваними). При цьому навчання філософії розуміємо як навчання вдумливого читання, вмінню аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію, аргументацію, на основі чого формується вміння логічно виражати свої думки у письмовій формі та обґрунтуванні власної позиції.

З огляду на вищевикладене, було проведено опитування вчителів з метою визначення, які саме матеріали потрібні їм для ефективного впровадження такого навчання, а також потреб у методичному супроводі, увазі до окремих аспектів тощо. На основі анкет від 42 учителів (6,5 % - з сільських шкіл, 13 % - зі столиці, 80,5 % - з інших міст), 61 % яких має стаж більше 15 років, і 68 % серед них – вчителі історії, було отримано наступні дані: 55 % погоджуються з тим, що навчати філософії потрібно інтегровано (включати її аспекти в різні предмети), а 26 % вважають за доцільне ввести окремий предмет, і 19% - що це має бути лише предмет за вибором. Показово, що не було жодної відповіді про недоцільність такого навчання чи байдуже ставлення. Але наступне питання про те, на яких предметах старшокласники вивчають аспекти філософії, показало такий результат (можна було вибрати кілька варіантів, тому сума не дає 100 %): 97 % - громадянська освіта, по 77,5 % - історія та література, 42 % - правознавство. Власне, це підтвердило, що методична направленість розробок з наскрізного навчання філософії має бути спрямована, насамперед, на вчителів історії та громадянської освіти. При цьому найбільш ефективними для навчання філософії вчителі назвали:

– інтерактивну роботу на уроці (87 %) – що не відповідає сутності та меті інтеракції як такої, адже це лише один із методів організації взаємодії між вчителем та учнями на уроці, що

потребує (з огляду на проблематику нашого дослідження) соціальних та комунікативних навичок, проте мисленнєва активність як філософування не є при цьому необхідністю;

– дослідницькі завдання для позаурочної роботи (77,5 %) – дослідницька діяльність має свої засадничі основи, філософування не є необхідним елементом і може бути лише як одне із завдань проміжного характеру;

– ознайомлення із зразками художньої культури (45 %) – безумовно, необхідний компонент розвитку мисленнєвого та емоційного інтелекту, проте, навчання філософії при цьому є, знову ж таки, опосередкованим (хоча й є апробовані й успішні програми поєднання саме навчання філософії, художнього мистецтва та музики, але вони вкрай малопоширені на сьогодні).

Отже, опитування свідчить, що вчителі, розуміючи та визнаючи необхідність наскрізного навчання філософії, не знають, яким чином можна забезпечити цей процес. І частина з них це розуміє – до додаткових засобів навчання філософії, що необхідні вчителю, 39 % назвали методичні посібники із зазначеної теми. При цьому 29 % відзначили, що потребують мультимедійних засобів для навчання філософії старшокласників (що, насправді, не є необхідною умовою), і 29 % вказали, що необхідними є додаткові засоби навчання, якщо цього потребує конкретний інтерактивний метод роботи. Ці дані також свідчать про те, що вчителі потребують методичного забезпечення, адже інтерактивні методи, що можуть сприяти навчанню філософії, не завжди потребують додаткових засобів, а мультимедійні пристрої можуть бути замінені (на особисті гаджети учнів, на записи на дошці/фліпчарті, на тексти підручника/хрестоматії тощо).

Отже, не зважаючи на те, що навчання філософії в школі є загальносвітовою тенденцією, якій приділяється багато теоретичної та методичної уваги (розробки відділів/департаментів тощо світових лідерів освіти, наприклад, Оксфорда), в Україні зараз вчителі інтуїтивно розуміють необхідність такого навчання, проте шляхи реалізації для них є досить неявними, тож потребують відповідних методичних матеріалів, майстер-класів, семінарів тощо.

ПРОПЕДЕВТИКА АСТРОНОМІЧНИХ ЗНАТЬ УЧНІВ ГІМНАЗІЇ ЗАСОБАМИ СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКА ФІЗИКИ

Крячко І. П.,

*науковий співробітник відділу біологічної, хімічної та фізичної освіти,
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Курс фізики основної школи, як і сама фізика, самодостатній. Чому ж тоді постає завдання пропедевтики астрономічних знань в курсі фізики 7-9 класів? Може тому, що астрономія є частиною фізики, як вважають окремі науковці? Мабуть, ні.

Причини в іншому, і їх декілька. Найперша та, що цього потребує сам курс фізики. Вивчення фундаментальних закономірностей нашого світу не уявити без використання фізичних законів. Традиційно курс фізики [1, 2] містить приклади з техніки та повсякденного життя людини. Але, погодьмося, цим не обмежується дія законів фізики. Відомо, що інтерпретація результатів астрономічних спостережень в частині з'ясування природи небесних об'єктів і явищ вимагають застосування законів фізики.

Звісно, можна знехтувати прикладами з астрономії в курсі фізики. Але астрономічна інформація пов'язана з деякими важливими для нього обставинами. Наприклад, вона є невід'ємною складовою науково-природничої картини світу, а також наукового світогляду. Ще одна обставина - пізнавальний інтерес, без якого годі уявити повноцінний процес навчання фізики. Астрономічна інформація, подана методично грамотно, зазвичай стимулює інтерес учнів до навчання загалом і до пізнання конкретних фізичних закономірностей, що проявляють себе в тому чи іншому астрономічному об'єкті чи явищі.

Зважаючи на це, основне призначення астрономічної інформації в курсі фізики з огляду цілей і завдань навчання фізиці:

- ілюструвати дію фізичних законів на прикладі конкретних астрономічних явищ та об'єктів;